

Pamięć i turystyka

PRZEWODNIK

Ślady II wojny światowej na
Dolnym Śląsku

Lokalna Organizacja Turystyczna
Agglomeracja Wałbrzyska

ul. Piastów Śląskich 1
58-306 Wałbrzych

www.lotaw.pl
lot@lotaw.pl

Szanowni Państwo,

Przewodnik "Pamięć i turystyka - Ślady II wojny światowej na Dolnym Śląsku" to ewaluacja konferencji pod tym samym tytułem zorganizowanej 29 listopada 2024 r. w Zamku Książ w Wałbrzychu w ramach projektu Lokalnej Organizacji Turystycznej Aglomeracja Wałbrzyska dofinansowanego ze środków budżetu samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Wspomniana konferencja zapoczątkowała niezwykle potrzebną dyskusję w temacie edukacji prowadzonej w miejscach związanych z historią II wojny światowej na Dolnym Śląsku, które obecnie są lub w przyszłości będą stanowiły obiekt turystyczny.

W niniejszym przewodniku zwracamy Państwa uwagę na miejsca mniej lub bardziej znane, w których zetkniecie się Państwo z okrutną i trudną historią XX wieku.

Zapraszamy Państwa również do odwiedzenia strony internetowej www.turystykawojenna.pl, na której zamieszczone zostały transkrypcje wystąpień prelegentów konferencji.

Będziemy również wdzięczni za wszystkie Państwa spostrzeżenia, uwagi, sugestie i przemyślenia na temat działalności turystycznej prowadzonej w miejscach pamięci i punktach związanych z II wojną światową, które kierować można na adres mailowy lot@lotaw.pl

Kolejna z zapoczątkowanego cyklu konferencji w temacie turystyki wojennej odbędzie się jesienią 2025 r.

Zdjęcia udostępnione przez:
Zamek Książ w Wałbrzychu sp. z o. o.

PODZIEMNA TRASA TURYSTYCZNA ZAMKU KSIĄŻ W WAŁBRZYCHU

7 element projektu Riese

Lokalizacja:

Wałbrzych, ul. Piastów Śląskich 1, 50 m pod
Dziedzińcem Honorowym zamku Książ

w Wałbrzychu
64,5 km od Kłodzka
80,9 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Jeden z elementów najbardziej tajnego projektu III Rzeszy – “Riese”. Miejsce pracy przymusowej więźniów niemieckiego obozu koncentracyjnego i niemieckich obozów pracy przymusowej.

Obiekt obecnie:

Podziemna trasa turystyczna Zamku Książ

Dostępność zwiedzania:

Obiekt dostępny przez cały rok za wyjątkiem 1 listopada.

Udostępnione turystom zostało pół kilometra podziemnej trasy turystycznej, na której zobaczyć można ogromne betonowe korytarze, pomieszczenia techniczne oraz halę nazywaną komorą bezpieczeństwa. Podczas przejścia można również zobaczyć zasypyany w latach 60-tych szyb windy, w którym miała poruszać się winda ewakuacyjna z szykowanej na Zamku Książ kwatery Adolfa Hitlera.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Zespół Pałacowo-Hotelowy Jedlinka

PAŁAC JEDLINKA

Porcelanowy Pałac

Lokalizacja:

Jedlina-Zdrój, ul. Zamkowa 8

11,6 km od Wałbrzycha

44,9 km od Kłodzka

75,8 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Siedziba Organizacji TODT zarządzającej budową Projektu "Riese"

Obiekt obecnie:

Zespół Pałacowo-Hotelowy Jedlinka

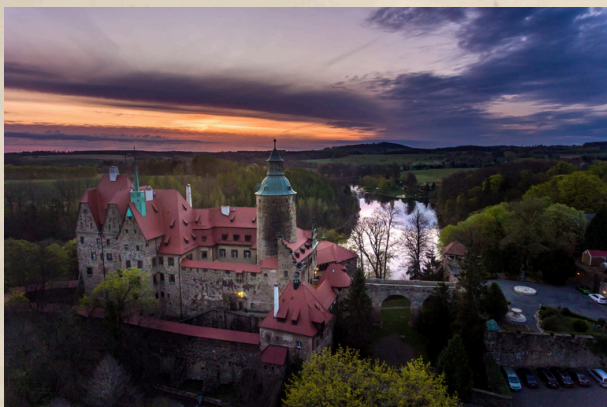
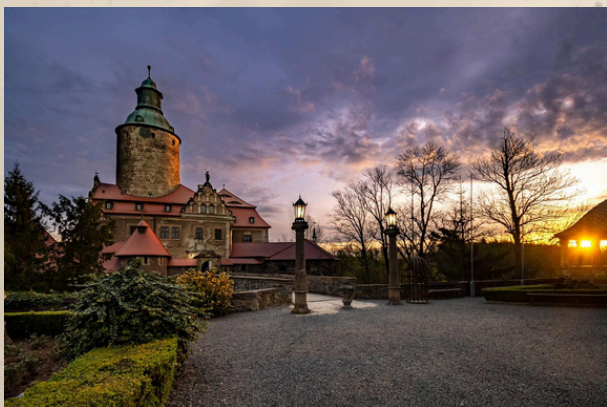
Dostępność zwiedzania:

Pałac Jedlinka dostępny jest do zwiedzania przez cały rok. W ramach trasy turystycznej dostępne są m. in.:

- sala balowa zdobiona płatkami prawdziwego złota
- sale rezydencjonalne
- komnata heraldyczna
- schron przeciwchemiczny z czasów II wojny światowej (w podziemiach)
- replika wagonu sztabowego 10252 Bln pociągu specjalnego "Amerika"

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Zamek Czocho

ZAMEK CZOCHA

zamek tajnych przejść

Lokalizacja:

59-820 Leśna, Sucha

102 km od Wałbrzycha

141 km od Kłodzka

146 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Wg niektórych teorii w czasie II wojny światowej na Zamku Czocha miała mieścić się szkoła szyfrantów Abwehry. Do dziś jednak nie udało się potwierdzić tego założenia.

Obiekt obecnie:

Zespół zamkowo - hotelowy i spa Zamek Czocha

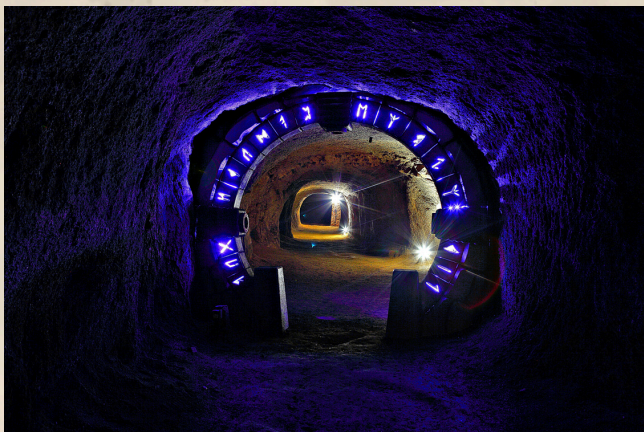
Dostępność zwiedzania:

Zamek Czocha dostępny jest do zwiedzania przez cały rok. W ramach trasy turystycznej dostępne są m. in.:

- Sala Rycerska
- Sala marmurowa
- zamkowy skarbiec
- Sala Biblioteczna
- Sala Książęca z zapadnią strącającą do lochu
- Komnata Córek

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Time Gates – Bramy Czasu

TIME GATES

Bramy czasu

Lokalizacja:

58-500 Jelenia Góra, ul. Chełmońskiego 3

57,6 km od Wałbrzycha

102 km od Kłodzka

113 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Schron na 6000 osób. Kompleks tuneli, które miały być połączone z Restauracją Fellsenkeller.

Obiekt obecnie:

Największe podziemia w Karkonoszach. Centrum nauki i rozrywki. Podziemna trasa turystyczna.

Dostępność zwiedzania:

Podziemna trasa Time Gates – Bramy Czasu dostępna jest przez cały rok. Ze względów bezpieczeństwa wejście do podziemi odbywa się w zorganizowanych grupach z przewodnikiem.

Zwiedzanie odbywa się trasami tematycznymi historycznymi lub naukowymi.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Fundacja Lubiąż

KLASZTOR LUBIAŹ

dawne Opactwo Cysterskie

Lokalizacja:

56-100 Wołów, Plac Klasztorny 1

65,4 km od Wałbrzycha

121 km od Kłodzka

52,6 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Podziemna fabryka zbrojeniowa produkująca elementy do pocisków V1 i V2. Miejsce pracy przymusowej więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych i niemieckich obozów pracy przymusowej.

Obiekt obecnie:

Obiekt zabytkowy udostępniony do zwiedzania.

Dostępność zwiedzania:

Klasztor Lubiąż czynny jest przez cały rok. W ramach zwiedzania obiektu dostępne są m. in.:

- Jadalnia Opata
- Sala Książęca
- Kościół Najświętszej Maryi Panny
- Refektarz Letni

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Projekt ARADO

Projekt ARADO

zaginione laboratorium Hitlera

Lokalizacja:

58-400 Kamienna Góra, ul. Lubawska 1a

24,2 km od Wałbrzycha

67,6 km od Kłodzka

95,8 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Kompleks podziemnych tuneli, w których miały mieścić się biura projektowe firmy ARADO (odpowiedzialnej za skonstruowanie m. in. samolotu odrzutowego 234 Błyskawica oraz samolotu Arado 555) oraz fabryki zbrojeniowe. Miejsce pracy przymusowej więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych i niemieckich obozów pracy przymusowej.

Obiekt obecnie:

Podziemna trasa turystyczna.

Dostępność zwiedzania:

W trakcie zwiedzania podziemnej trasy turystycznej zobaczyć można eksponaty: części pocisku V1 i rakiety V2, fragmenty Enigmy i radaru.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Muzeum Obozów Jenieckich

wielka ucieczka

Lokalizacja:

68-100 Żagań, ul. Lotników Alianckich 45

149 km od Wałbrzycha

206 km od Kłodzka

162 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

“Kompleks dwóch obozów jenieckich: Stalag VIII C dla szeregowych wojsk lądowych oraz Stalag Luft 3 dla oficerów-lotników alianckich (RAF & USAAF). Jeńcy Stalagu Luft 3 przygotowali plan brawurowej ucieczki z obozu, która przeszła do historii jako WIELKA UCIECZKA. 24 marca 1944 roku, 100- metrowym tunelem HARRY z obozu uciekło 76 jeńców, z których tylko trzech odzyskało wolność. 50 zbiegów zamordowano na osobisty rozkaz Hitlera. Wydarzenie to stało się kanwą dla filmu fabularnego “Wielka ucieczka” („The Great Escape”) z 1963 roku.” (tekst: red. Muzeum Obozów Jenieckich w Żaganiu)

Obiekt obecnie:

Muzeum

Dostępność zwiedzania:

Zwiedzanie muzeum dostępne jest przez cały rok. Na trasie turystycznej zobaczyć można m. in. replikę baraku nr 104 oraz rekonstrukcję izby jenieckiej.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Dariusz Gdesz

Lokalizacja:

58-301 Wałbrzych, na północnym zboczu
Niedźwiadków

w Wałbrzychu
56,8 km od Kłodzka
82,6 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Budowla wybudowana w 1938 r. pierwotnie miała upamiętnić Ślązaków poległych w obronie III Rzeszy oraz tych, którzy zginęli podczas prac w kopalniach. Później jednak przypisywano do tego miejsca określenia takie jak "ostatnia świątynia Hitlera", gdyż miało tam odbywać się włączenie kandydatów do grona esesmanów. Obiekt stał się więc powiązany z najmroczniejszą nazistowską historią.

Obiekt obecnie:

Obiekt niezagospodarowany.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt usytuowany jest na ogólnodostępnej przestrzeni.

Zdjęcia udostępnione przez:
portal doba.pl

Bunkier telekomunikacyjny

hitlerowskie centrum łączności

Lokalizacja:

58-100 Świdnica, ul. Tołstoja 8-10

20,9 km od Wałbrzycha

61 km od Kłodzka

54,2 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Podziemny bunkier telekomunikacyjny, w którym w czasie wojny znajdowało się centrum łączności III Rzeszy. W czasie II wojny światowej obiekt oznaczany jako stacja wzmacniająca Schweidnitz I.

Obiekt obecnie:

Budynek prywatny, w którym zachowała się część urządzeń, w tym:

- gazoszczelne drzwi
- węglowe filtry powietrza
- generator prądu
- kompresor
- zbiorniki powietrza

Dostępność zwiedzania:

Obiekt w rękach prywatnych. Na dzień wydania przewodnika obiekt niedostępny do zwiedzania wewnątrz.

fot. Klaudia Korfanty

fot. Klaudia Korfanty

fot. Klaudia Korfanty

Zdjęcia udostępnione przez:
legnica.naszemiasto.pl

Siedziba Gestapo

ściana śmierci

Lokalizacja:

59-200 Legnica, ul. Daszyńskiego 18

68,3 km od Wałbrzycha

125 km od Kłodzka

76,3 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Siedziba tajnej policji nazistowskiej Gestapo. Miejsce drastycznych przesłuchań aresztowanych, którzy stamtąd byli najczęściej wysyłani do niemieckich obozów koncentracyjnych. Egzekucje na przesłuchiwanym niekiedy były wykonywane również bezpośrednio na miejscu w siedzibie Gestapo. Do wykonywania egzekucji służyło specjalnie wydzielone miejsce, tzw. ściana śmierci.

Obiekt obecnie:

Budynek stanowi obecnie własność prywatną. Zachowała się ściana straceń z widocznymi miejscami po kulach oraz napisami wykonanymi najprawdopodobniej przez osoby przetrzymywane w areszcie w czasie II wojny światowej.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt w rękach prywatnych. Na dzień wydania przewodnika obiekt niedostępny do zwiedzania wewnątrz.

Zdjęcia udostępnione przez:
Podziemne Miasto Osówka

Podziemne Miasto Osówka

element projektu Riese

Lokalizacja:

58-340 Sierpnica, ul. Świerkowa 29d

27,4 km od Wałbrzycha

39,5 km od Kłodzka

90,8 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Jeden z elementów kompleksu Riese – najbardziej tajnego obiektu III Rzeszy budowanego pod koniec II wojny światowej. Kompleks betonowych korytarzy niewiadomego przeznaczenia. Posiadający część naziemną i podziemną. Stopień wykończenia obiektu jest najbardziej zaawansowany ze wszystkich znanych części kompleksu Riese. Przy budowie obiektu przymusowo pracowali więźniowie niemieckich obozów koncentracyjnych i niemieckich obozów pracy.

Obiekt obecnie:

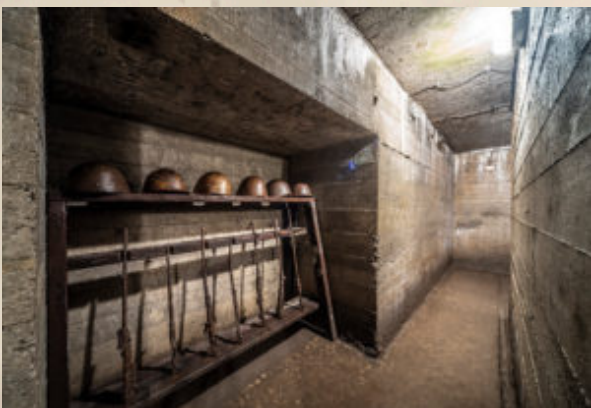
Obiekt z udostępnioną podziemną trasą turystyczną.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt jest dostępny do zwiedzania przez cały rok. Ze względów bezpieczeństwa zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem. Dostępne są różne warianty tras tematycznych.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Sztolnie Walimskie

Sztolnie Walimskie

Kompleks Rzeczką

Lokalizacja:

58-320 Walim, ul. 3 Maja 26

18,3 km od Wałbrzycha

39 km od Kłodzka

76,8 km od Wrocław

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Obiekt nazywany Sztolniami Walimskimi to jeden z elementów nazistowskiego projektu "Riese" stanowiący kompleks Rzeczką. Zespół podziemnych korytarzy i hal niewiadomego przeznaczenia. Przy budowie obiektu przymusowo pracowali więźniowie niemieckich obozów koncentracyjnych i niemieckich obozów pracy.

Obiekt obecnie:

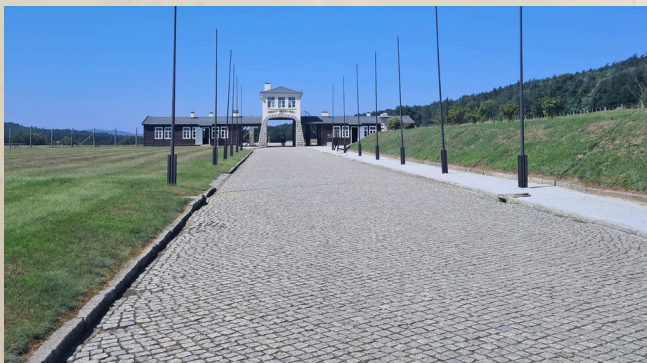
Obiekt z udostępnioną podziemną trasą turystyczną.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt jest dostępny do zwiedzania przez cały rok. Ze względów bezpieczeństwa zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Arleta Szkwarek

Gross-Rosen

Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady

Lokalizacja:

58-152 Goczałków, ul. Ofiar Gross-Rosen 26

31,4 km od Wałbrzycha
87,8 km od Kłodzka
68,6 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady. Szacuje się, że w obozie w trakcie II wojny światowej przebywało łącznie ok. 120 tys. więźniów, z których zamordowano ok. 40 000.

Obiekt obecnie:

Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy

Dostępność zwiedzania:

Obiekt jest dostępny do zwiedzania przez cały rok. Na terenie muzeum zobaczyć można m. in.:

- bramę obozową
- budynki wartowni
- krematorium polowe
- fundamenty bloków obozowych
- ścianę śmierci

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Fundacja Zamek Roztoka – Ocalić od zapomnienia
www.zamekroztoka.pl

Zamek w Roztoce

skrytka Grundmanna

Lokalizacja:

58-173 Roztoka, ul. Zamkowa 3

24,7 km od Wałbrzycha

81,3 km od Kłodzka

70,2 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

W Zamku mieściła się w czasie II wojny światowej jedna ze składnic prof. Grundmanna - ówczesnego głównego konserwatora zabytków Prowincji Śląskiej, do której ewakuowano m. in. zbiory Pruskiej Biblioteki Państwowej oraz najcenniejsze dzieła Muzeum Sztuk Pięknych we Wrocławiu.

Obiekt obecnie:

Zabytkowy zespół zamkowo-parkowy udostępniony do zwiedzania.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt dostępny do zwiedzania przez cały rok, jednak na dzień wydania przewodnika zwiedzanie odbywa się wyłącznie dla grup zorganizowanych. Możliwość zwiedzania przez turystów indywidualnych ma zostać wdrożona w II kwartale 2025 r.

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Katarzyna Sielicka

Pałac Rząsiny

eksperymenty Luftwaffe

Lokalizacja:

59-620 Rząsiny, 73a

98,1 km od Wałbrzycha

138 km od Kłodzka

130 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

W czasie II wojny światowej w pałacu prowadzono badania eksperymentalne i szkolenia mające wesprzeć działalność Luftwaffe.

Obiekt obecnie:

Obiekt noclegowy.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt dostępny w ramach rezerwacji noclegu. Wewnątrz dostępna również część muzealna.

Godziny otwarcia i informacje:

Zamek Książ

tajna kwatera Hitlera

Lokalizacja:

58-306 Wałbrzych, ul. Piastów Śląskich 1

w Wałbrzychu

64,5 km od Kłodzka

80,9 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

W zamku miała mieścić się siedziba Ministerstwa Spraw Zagranicznych III Rzeszy z prywatnymi apartamentami dla Hitlera. W tym celu przebudowywano zamek Książ, a pod dziedzińcem zamkowym dążono jeden z siedmiu obiektów Riese.

Obiekt obecnie:

Obiekt zabytkowy udostępniony do zwiedzania wraz z tarasami, podziemiami, mauzoleum i oddaloną o 2 km od zamku Palmiarnią.

Dostępność zwiedzania:

Obiekt dostępny do zwiedzania przez cały rok oprócz 1 listopada.

W ramach trasy turystycznej w zamku zobaczyć można m. in. takie miejsca jak:

- barokowa Sala Maksymiliana
- apartamenty Księżnej Daisy von Pless
- 3 piętra zamkowych komnat
- zamkowe tarasy

Godziny otwarcia i ceny biletów:

Zdjęcia udostępnione przez:
Fundacja "Krzyżowa"
dla Porozumienia Europejskiego

Krzyżowa

miejsce spotkań niemieckiej opozycji

Lokalizacja:

58-112 Grodziszcz, Krzyżowa 7

24,5 km od Wałbrzycha

55 km od Kłodzka

57,8 km od Wrocławia

Obiekt w czasie II wojny światowej:

Miejsce spotkań antynazistowskiej niemieckiej grupy opozycyjnej, tzw. Kręgu z Krzyżowej, która sprzeciwiała się Hitlerowi. W trakcie spotkań w posiadłości w Krzyżowej należącej do Helmutha Jamesa von Moltke członkowie grupy opracowywali m. in. plan polityki niemieckiej jaki miał być wdrożony po wojnie.

Obiekt obecnie:

Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży. Miejsce upamiętniające tzw. Mszę pojednania, w trakcie której doszło do symbolicznego przekazania znaku pokoju pomiędzy Premierem Polski Tadeuszem Mazowieckim i Kanclerzem Niemiec Helmutem Kohlem.

Dostępność zwiedzania:

Kompleks majątku w Krzyżowej dostępny jest dla odwiedzających przez cały rok.

Godziny otwarcia i informacje:

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	3
2. Podziemna trasa turystyczna Zamku Książ.....	6
3. Pałac Jedlinka.....	8
4. Zamek Czocha.....	10
5. Time Gates.....	12
6. Klasztor Lubiąż.....	14
7. Projekt ARADO.....	16
8. Muzeum Obozów Jenieckich.....	17
9. Pomnik poległych Ślązaków.....	19
10. Bunkier telekomunikacyjny.....	21
11. Siedziba Gestapo.....	23
12. Podziemne Miasto Osówka.....	24
13. Sztolnie walimskie.....	26
14. Gross-Rosen.....	28
15. Zamek w Roztoce.....	30
16. Pałac Rząsiny.....	32
17. Zamek Książ.....	34
18. Krzyżowa.....	36

Wydawca:

Lokalna Organizacja Turystyczna Aglomeracja
Wałbrzyska (dofinansowano ze środków budżetu
samorządu Województwa Dolnośląskiego)

Redakcja i projekt:

Kazimierz Jankowski
Arleta Szkwarek

Druk i skład:

Drukarnia Poldruk Józef Grzywa, Marek Kawka
s. c., ul. Wrocławska 39a, 58-309 Wałbrzych

(c) Copyright by LOT AW, Wałbrzych 2024

LOKALNA ORGANIZACJA
TURYSTYCZNA

**AGLOMERACJA
WAŁBRZYSKA**

**DOLNY
ŚLĄSK**

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BUDŻETU
SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
www.dolnyslask.pl